

Notitie

Inzake: opheffing gemeenten, voorstellen Generaal College Behandeling Beheerzaken

Van: GCKO

DD.: 24 februari 2021

Het moderamen van de generale synode heeft bij brief van 16 mei 2020 aan het GCKO verzocht om de voorstellen van het Generale College Behandeling Beheerzaken (GCBB) ter zake van art. 5 Generale Regeling 12 (betreffende de opheffing van de gemeente) te bestuderen en te komen met een voorstel tot kerkordewijziging in eerste lezing. De voorstellen worden hieronder aangehaald en kort besproken. In de voorstellen wordt verwezen naar een eventueel te creëren landelijke voorziening, waaruit zou kunnen worden geput wanneer een gemeente of diaconie bij opheffing onverhoopt een negatief saldo zou hebben. De GCKO maakt bij die mogelijkheid een aantekening.

Voorstel 1

Het GCBB stelt de vraag of een bepaling moet worden toegevoegd aan GR 12-5-2 waarin, analoog aan art. 2:23a Burgerlijk Wetboek (BW) wordt vastgelegd dat de vereffenaars het breed moderamen kunnen vertegenwoordigen.

GCKO:

Dit punt betreft onder meer de verhouding tussen het Burgerlijk Wetboek (BW) en de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland (PKO). De opheffing van de gemeente is in de PKO geregeld in Ord. 2:9 en GR 12 art. 5.

Het woord "opheffing" in de PKO heeft als equivalent de "ontbinding" van een rechtspersoon in het BW. De ontbinding van een rechtspersoon is in het Burgerlijk Wetboek geregeld in Boek 2, artt. 19 en volgende. De ontbinding en het toezicht op vereffenaars geschiedt ingevolge het BW door de Rechtbank. In de PKO vereffent het breed moderamen van de classicale vergadering en kan het GCBB (GR12-5-9) het breed moderamen aanwijzingen geven.

Het eerste en het tweede lid van art. 2:23a BW betreffen de vertegenwoordiging. De tekst van art. 2:23a BW op het punt van de vertegenwoordiging is niet zonder meer, niet vanzelfsprekend en niet volledig van toepassing. Daarom acht het GCKO de opname van een bepaling in de PKO (GR12-5) waarin de vertegenwoordiging van het breed moderamen en de op te heffen gemeente is geregeld wenselijk. Zo'n bepaling zou – als slotzin van GR 12-5-2 - kunnen luiden

Voorzitter en secretaris vertegenwoordigen het breed moderamen en daarmee de gemeente of diaconie in opheffing in alle zaken met betrekking tot de vereffening.

Het GCKO merkt nog op,

- dat GR 12-5-1 (slotzin) en GR 12-5-7 zouden kunnen worden geharmoniseerd door het woord "tijdstip" in art. GR 12-5-1 te veranderen in "datum" en art. 12-5-7 als volgt te laten luiden: "De commissie van vereffenaars bepaalt de datum waarop de vereffening eindigt."
- dat de opheffing bij het einde van de vereffening (GR12-5-1) moet leiden tot doorhaling in het handelsregister (Kamer van Koophandel). Dit is niet vastgelegd in GR 12-5.

Voorstel 2

Het GCBB stelt voor GR 12-5-2 als volgt aan te passen (uitbreiding cursief):

Het breed moderamen van de classicale vergadering benoemt, na overleg met het classicale college voor de behandeling van beheerszaken een commissie van vereffenaars voor:

- de vereffening van het vermogen van de gemeente;
- de vereffening van het vermogen van de diaconie van die gemeente

Die commissie telt tenminste drie leden *waarvan de voorzitter en secretaris door het breed moderamen van de classicale vergadering in functie worden benoemd.*

GCKO:

Het GCKO acht de aanvulling ten aanzien van de benoeming in functie van voorzitter en secretaris zinvol en juist.

Voorstel 3 GCBB

Het GCBB stelt voor GR 5-29-1 aan te vullen met toevoeging van een categorie

f. bij losmaking van de gemeente in opheffing als bedoeld in Ord. 2-9 (leden 1, 8 en 9).

GCKO:

Het GCKO acht deze aanvulling zinvol en juist en adviseert dat over deze bepaling nog overleg plaatsvindt met de beheercommissie centrale kas predikantstraktementen (BCKP) over onderwerpen als wachtgeld en het gebruik van een batig saldo van de op te heffen gemeente voor wachtgeld

Voorstel 4 GCBB

Het GCBB stelt voor de mogelijkheden om het batig saldo na vereffening te wijzigen te verruimen door wijziging van de leden 4 en 5 van art. 5 GR 12 in:

4. Indien er na vereffening een batig saldo overblijft *zal het batig saldo toekomen aan een andere, algemeen nut beogende, instelling met een soortgelijk doel als de gemeente en de diaconie in opheffing. Indien wordt gekozen om een batig saldo uit te keren* aan de classicale vergadering in wiens ressort de gemeente en de diaconie van die gemeente zijn gelegen, zal de classicale vergadering deze middelen besteden ter stimulering van het kerkelijk leven in de regio waar de gemeente was gelegen, respectievelijk waar het diaconale middelen betreft, aan diaconale activiteiten in die regio.

5. Het plan van verdeling en de rekening en verantwoording over de uitgevoerde vereffening behoeven de voorafgaande goedkeuring van het classicale college voor de behandeling van beheerszaken *en het breed moderamen van de classicale vergadering.*

GCKO:

Het GCBB stelt daarmee de vraag aan de orde hoe groot de ruimte is bij selectie van een bestedingsdoel van een batig saldo van een op te heffen gemeente of diaconie.

Het GCKO stelt voorop dat bij invoering van de mogelijkheid van opheffing van de gemeente de kennelijke bedoeling van de synode is geweest dat een eventueel batig saldo zou worden besteed aan de PKN in het grondgebied van de eigen(voormalige) gemeente, onder meer omdat dat aansluit bij de hoofdregel dat een gemeente die niet meer zelfstandig levensvatbaar is wordt samengevoegd met een of meer aangrenzende gemeenten.

Zie onder meer par. 3.4 van het rapport van het project Kerk 2025, dat onder meer luidt: "(...) duidelijk is dat de kerkelijke vermogens die eventueel over zijn in principe ten goede komen aan de voortgaande presentie van de kerk in het gebied van de gemeente. Het is geoormerkt geld, dat aangewend wordt voor stimulering van het kerkelijk leven in de regio waarbij met name aan missionaire activiteiten gedacht moet worden, maar ook aan toerusting van bijvoorbeeld een huisgemeente."

Men kan daaraan toevoegen dat bij het onderbrengen van een eventueel batig saldo bij opheffing van een stichting ingevolge regels van het BW en in zijn voetspoor van de ANBI-voorschriften en de modelstatuten van de Protestantse Stichting dient te worden wordt aangesloten bij de bedoeling van de oprichters. Bij het ontbreken van concrete aanwijzingen in een andere richting (aparte rekening voor ZWO) mag worden aangenomen, dat met bijdragen steeds is beoogd het protestantse gemeentelven en de protestantse ondersteuning van zwakken op het grondgebied van de (voormalige) PKN-gemeente.

Het GCKO ziet geen basis voor de door het GCBB voorgestelde verruiming.

Rapport GCBB: landelijke voorziening bij negatief saldo.

In het rapport van de GCBB-werkgroep opheffen gemeenten van 16 juli 2019 wordt terecht vastgesteld, dat de Faillissementswet c.a. van toepassing is op kerkelijke rechtspersonen. In dat verband wordt de mogelijkheid geopperd dat een negatief saldo van een gemeente of diaconie wordt aangevuld, dit om een patstelling rond opheffing van een gemeente te voorkomen.

GCKO

Het GCKO merkt ten aanzien van een dergelijke landelijke voorziening het volgende op: het kan niet worden uitgesloten, dat een gemeente of diaconie door mismanagement en tekortschietend toezicht grote schulden opbouwt.

Men denke aan de problemen bij de woningcorporaties Rochdale en Vestia.

Dat kan mede het gevolg zijn van onverantwoord optreden van een wederpartij van die gemeente of diaconie. In zulke gevallen kan het verantwoord zijn de gemeente of diaconie failliet te laten gaan en verdient faillissement van de desbetreffende gemeente of diaconie wellicht de voorkeur boven aanvulling door een landelijke voorziening. Ook zou de garantie van aanvulling vanuit een landelijke voorziening de drempel voor riskante transacties kunnen verlagen. Mede om de algemene gedachte te voorkomen dat de landelijke kerk instaat voor ieder handelen van (alle) protestantse rechtspersonen, verdient het overweging geen *recht* op volledige aanvulling vanuit een eventuele landelijke voorziening te creëren. Daartoe kan de uitkering uit een landelijke voorziening negatief saldo bij opheffing van een gemeente

- a) beperkt blijven tot een maximum bedrag, bijvoorbeeld te koppelen aan het aantal gemeenteleden
en/of
- b) een *bevoegdheid* worden van de landelijke kerk maar geen *recht* waar de desbetreffende gemeente of diaconie of hun schuldeisers aanspraak op kunnen maken
en/of
- c) zijn uitgesloten wanneer surséance/faillissement is uitgesproken van een gemeente of diaconie.

Advies GCKO uitgedrukt in de relevante bepalingen.

Generale regeling 5 Rechtspositie van predikanten.

[aanvulling cursief]

Art. 29. Na losmaking en ontheffing uit het ambt.

1. aan de (voormalige) predikant wordt een wachtgeld toegekend

a. (...)

f. *bij losmaking van de gemeente in opheffing als bedoeld in Ord. 2-9 (leden 1, 8 en 9).*

Generale Regeling 12 Vermogensrechtelijke aangelegenheden

Art. 5 Vermogensrechtelijke gevolgen van de opheffing van een gemeente en een diaconie.

[wijzigingen cursief, niet opgenomen bepalingen behoeven in de visie van het GCKO geen wijziging]

Huidig	Voorstel GCBB, verwerkt door GCKO
1. de gemeente en de diaconie van een gemeente in opheffing blijven voortbestaan als rechtspersoon voor zover dit tot vereffening van het vermogen nodig is. In stukken en aankondigingen die van hem uitgaan moet aan zijn naam worden toegevoegd 'in opheffing'. De rechtspersoon houdt op te bestaan op het tijdstip waarop de vereffening eindigt	1. de gemeente en de diaconie van een gemeente in opheffing blijven voortbestaan als rechtspersoon voor zover dit tot vereffening van het vermogen nodig is. In stukken en aankondigingen die van hem uitgaan moet aan zijn naam worden toegevoegd 'in opheffing'. De rechtspersoon houdt op te bestaan op <i>de datum</i> waarop de vereffening eindigt
2. Het breed moderamen van de klassicale vergadering benoemt, na overleg met het klassicale college voor de behandeling van beheerszaken, een commissie van vereffenaars voor - de vereffening van het vermogen van de gemeente - de vereffening van het vermogen van de diaconie van die gemeente. Deze commissie heeft tenminste drie leden.	2. Het breed moderamen van de klassicale vergadering benoemt, na overleg met het klassicale college voor de behandeling van beheerszaken, een commissie van vereffenaars voor - de vereffening van het vermogen van de gemeente - de vereffening van het vermogen van de diaconie van die gemeente. Deze commissie heeft tenminste drie leden <i>waarvan de voorzitter en secretaris door het breed moderamen van de klassicale vergadering in functie worden benoemd. Voorzitter en secretaris vertegenwoordigen het breed moderamen en daarmee de gemeente of diaconie in opheffing in alle zaken met betrekking tot de vereffening.</i>
7. De commissie van vereffenaars bepaalt de datum waarop de vereffening is afgerond en de gemeente en de diaconie als rechtspersoon definitief zijn opgeheven.	7. De commissie van vereffenaars bepaalt <i>het tijdstip</i> waarop de vereffening is afgerond en de gemeente en de diaconie als rechtspersoon definitief zijn opgeheven.

	<p>10. De commissie van vereffenaars draagt zorg voor melding van de opheffing aan het dienstencentrum van de PKN, dat vervolgens zorgt voor doorhaling van de inschrijvingen met betrekking tot de gemeente en de diaconie in het handelsregister.</p>
--	---